

RIKSARKIVETS STRATEGI 2025

RIKSARKIVETS STRATEGI 2025

Synvinklar till framtiden

Riksarkivets vision

Riksarkivet är en ledande expert- och serviceorganisation inom livscykelhantering av offentlig information och en övergripande infrastruktur för vetenskaplig forskning. Riksarkivet främjar mottagningen av myndighetsmaterial och privata material i elektronisk form samt kundorienterad digitalisering och mångsidig användning av det dokumentära kulturarvet, informationshantering som grundar sig på artificiell intelligens och nya vetenskapliga metoder, fri tillgång till information och hållbar utveckling.

Servicelöfte

År 2025 erbjuder Riksarkivet sina kunder mångsidiga och datasäkra elektroniska tjänster, där man utnyttjar de möjligheter som artificiell intelligens och semantiska system erbjuder.

Riksarkivet är en internationellt framstående och aktiv aktör som utvecklar och utnyttjar nya sätt att använda och arkivera offentlig information på ett hållbart och kostnadseffektivt sätt. Det tryggar bevarandet av det nationellt värdefulla analoga och elektroniska dokumentära kulturarvet för kommande generationer. Det stärker sin personals kompetens och yrkes stolthet och främjar samarbete med intressenter samt etiska arbetsrutiner som stöder hållbar utveckling.

*"Hjulet behöver inte
uppfinnas på nytt!"
Bild: Jussi Nuorteva*

Innehåll

JUSSI NUORTEVA

Riksarkivets strategi 2025 – vår gemensamma vision / 8

JARI OJALA

Riksarkivet tar sikte på år 2025 / 10

RAIMO LEPISTÖ

Informationshantering och arkivering – ett gott slutresultat genom samarbete / 12

TIINA HÖLTTÄ & VILLE KAJANNE

Inte nya arkivutrymmen längre – massdigitaliseringen och den retroaktiva digitaliseringen förbättrar materialens tillgänglighet / 14

TEPPO YLITALO

Släktforskningen lever på nätet / 16

KATI KATAJISTO & ANU LAHTINEN

Maskinläsning av handskreven text öppnar en kunskapsskatt i det finländska samhället / 18

EERO HYVÖNEN

Artificiell intelligens och den semantiska webben bjuder enorma möjligheter för användandet av stora massor av material / 20

VESA-MATTI OVASKA

”Hjulet behöver inte uppfinnas på nytt!” – internationellt samarbete stöder reformen / 22

ANNE WILENIUS

Inför det nya – Riksarkivets framtoning följer sin tid / 24

RIKSARKIVETS STRATEGI 2025

Vision / 26

Riksarkivets värderingar / 26

Servicelöfte / 26

Föränderlig omvärld / 26

RIKSARKIVET ÄR NYSKAPANDE OCH INKLUDERANDE / 28

Den mest centrala aktören inom livscykelhantering och arkivering av offentlig information / 28

Föregångare inom digitala arkivtjänster / 30

Övergripande infrastruktur för vetenskaplig forskning / 31

Kompetent organisation som utvecklar sitt kunnande på lång sikt / 32

Riksarkivets strategi 2025 – vår gemensamma vision

JUSSI NUORTEVA

Generaldirektör, riksarkivarie

År 2020 medför större förändringar i världen än någon hade kunnat ana i början av året. Koronaepidemin skapar osäkerhet på många områden gällande framtiden. Vilka är förändringarnas följder för världsekonomin och våra egna länders och medborgares ekonomi, hälsa och välfärd? Kommer vi att återvända till den fria rörligheten och den globala marknadsekonomin, eller börjar staterna sluta sig inom sig själva och söka trygghet genom att förstärka sin självförsörjning. Leder koronaepidemin till skärpt konkurrens om naturresurser, energi och livsmedel? Förstärker krisen vår vilja att inverka på klimatförändringen, eller leder den till likgiltighet? Medför krisen att skillnaderna mellan välfärdsstaterna och medborgarna ökar, eller leder den till att vår förståelse och vår lust att hjälpa de utsatta ökar?

Vi diskuterade inte dessa frågor inom Finlands Riksarkiv i oktober-november 2019 då arbetet med vår nya strategi som sträcker sig till år 2025 inleddes. Utgångspunkten var att

hela personalen skulle ha möjlighet att delta i utformandet av den. Det är fråga om vår gemensamma strategi, som resulterar i en gemensam vision om framtiden!

Strategin förbereddes i fyra arbetsgrupper, för vilka de yngre tjänstemän vid Riksarkivets verksamhetsställen verkade som ledare och rapportörer. Samtliga arbetstagare hade möjlighet att anmäla sig till arbetsgrupperna. Arbetet utfördes via nätet eftersom Riksarkivet har nio verksamhetsställen på olika orter i Finland. Strategigruppernas uppgift var att utvärdera situationen i dag, att skapa en översiktsbild av arkivbranschens internationella utveckling under de närmaste åren, att utvärdera de förändringar kundförhållandena genomgår och att skapa en vision av framtidens digitala tjänster, att komma med förslag om hur personalens kunnande kan utvecklas och vilka rekryterings tyngdpunktsområden ska vara.

Arbetsgrupperna lämnade sina förslag efter knappt tre månader. De behandlades i slutet av januari vid ett strategimöte, vilket deltagarna i arbetet kunde följa via nätet. Därefter behandlades strategin inom Riksarkivets

Generaldirektör, riksarkivarie Jussi Nuorteva 2020. Bild: Mia Bergqvist.

ledningsgrupp och inom delegationen för Riksarkivet, vilken tillsätts av undervisnings- och kulturministeriet för tre år i sänder.

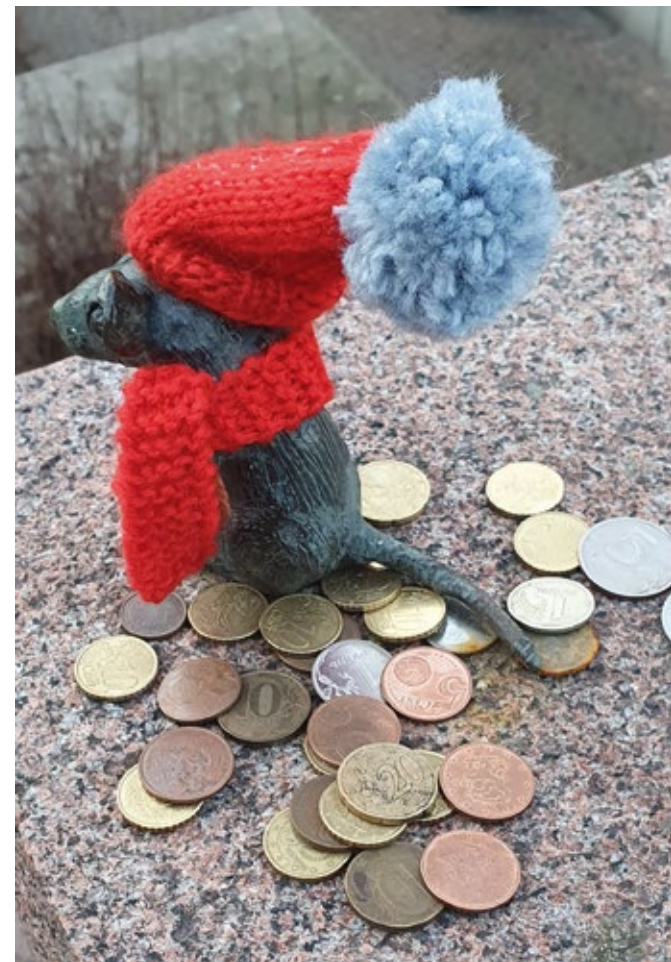
Strategin godkändes 4.3.2020 och presenterades då även för hela personalen. En vecka senare, 11.3.2020, deklarerade världshälsoorganisationen att viruset COVID-19, som snabbt höll på att spridas, förorsakade en pandemi.

Har strategin redan vid sin tillblivelse föråldrats till följd av den förändrade situationen? Så förhåller det sig inte, utan i själva verket tvärtom! Riksarkivet har kraftfullt digitaliserat sin verksamhet. Av kunderna använder över 90 % i främsta hand de elektroniska tjänsterna. Sedan början av 2017 har Riksarkivet verkat som ett integrerat ämbetsverk och verksamheten har allt mera överförts till nätet. Nyttan av förändringarna har klart framgått under pandemin. Största delen av personalen kan utföra distansarbete, mötena hålls via nätet och alla funktioner kan utföras i stort sett normalt. Forskarsalarnas analoga tjänster hålls däremot stängda genom statsrådets beslut. Elektroniskt går det i alla fall att göra

beställningar och serviceverksamhetens tyngdpunkt har i ännu högre grad förskjutits mot de elektroniska tjänsterna.

Krisläget visar, att våra strategiska linjedragningar är de rätta och att de borde förverkligas snabbt. Digitaliseringen medför att källmaterialet till vår förvaltning och historia är tillgängligt. Den gör det möjligt att upprätthålla servicen och att styra myndigheternas dokumentförvaltning och arkivering. Jag tror att krisen ökar vår tilltro till att den nyss godkända strategin kan fungera som en fyr vars ljus hjälper oss att färdas i rätt riktning och att utveckla vår digitala verksamhet under de kommande åren.

Jyrki Siukos skulptur Den visa musen är den minsta offentliga skulpturen i Helsingfors. Bild: Jussi Nuorteva.

Riksarkivet tar sikte på år 2025

JARI OJALA

Professor i historia vid Jyväskylä universitet samt vicedekan med ansvar för forsknings- och innovationsverksamheten, ordförande för delegationen för Riksarkivet

Digitaliseringen medför en kulturförändring som berör både den forskning som baserar sig på arkivmaterial och distributionen av forskningsdata och forskningsmaterial. Riksarkivet befinner sig i brytningsskedets kärna. Digitaliseringen av arkivmaterialet gör det möjligt att förverkliga principen om öppen vetenskap: materialet kan lättare användas av både medborgare och forskare på olika områden och det är mindre mödosamt än tidigare att reproducera forskningsresultaten.

Det interdisciplinära utnyttjande av Riksarkivets digitala material medför gränslösa samarbetsmöjligheter för historikerna som specialister. Samtidigt förstärker det Riksarkivets position som en av de viktigaste infrastrukturerna för kultur- och samhällsforskningen.

Det digitala materialet och de nya sätten att utnyttja redan befintligt material med hjälp av till exempel ett program för läsning av handskriven text öppnar nya möjligheter för forskningen. Omfattande material och möj-

Ordföranden för delegationen för Riksarkivet, professor Jari Ojala. Bild: Jyväskylä universitet.

ligheten att kombinera data, olika sökfunktioner, artificiell intelligens samt registerdata står på ett från tidigare okänt sätt till forskarnas förfogande. De digitala materialet gör det även möjligt att gräva fram den djupare innebörden och värderingarna ur ett stort datamaterial. Genom att jämföra omfattande material är det möjligt att finna nya samband mellan detaljer.

Förändringen kräver kunnande och lärande. Under de senaste tjugo åren har sättet att bedriva historisk forskning på ett märkbart sätt förändrats. Det digitala materialet är på nätet tillgängligt för alla och i arkiven har den digitala kameran ersatt pennan, pappret och datorn som forskarens arbetsredskap. Arkivforskningen innebär emellertid fortsättningsvis ett djupstudium av materialet. Vid sidan av de traditionella metoderna kommer det i fortsättningen att behövas nya färdigheter att analysera omfattande och djup data.

Det är en utmaning för universiteten att utbilda en ny generation av forskare i Finland, som kan utnyttja de bästa metoderna för att analysera de nya typerna av material.

Riksarkivets verksamhetsställe i Jyväskylä. Bild: Tiia Monto, Wikimedia Commons.

Samtidigt måste man ombesörja att den nuvarande materialkunskapen består och att den traditionella historieforskningen för närvarande och även i framtiden har en viktig plats i det finländska vetenskapssamfundet. Det är nödvändigt att lära sig behärska gamla handstilar och en stor del av speciellt materialet från äldre tider är fortfarande tillgängligt enbart i pappersform – och även

på den digitala bilden är det i sista hand innehållet som är av betydelse. Källkritikens betydelse försvinner ingenstans, snarast tvärtom.

Riksarkivets ställning blir i framtiden allt viktigare i en värld där tillgången på data ständigt växer. Arkivet ansvarar för den offentliga informationens livscykelhantering

samt för arkivering av samhällsmässigt och vetenskapligt viktig information och för dess tillgänglighet. Riksarkivet är inte enbart ett magasin, dit informationen överförs efter att ha tjänat ut sin ursprungliga roll. Tvärtom, Riksarkivet är en dynamisk oas i informationssamhället, i vilket man kan finna och utnyttja information för forskningens och samhällets behov.

Informationshantering och arkivering – ett gott slutresultat genom samarbete

RAIMO LEPISTÖ

Riksarkivets jurist

STRATEGISKT MÅL 1.1.

Ansaret för styrningen av livscykelhanteringen av dokumentinformation är tydlig.

STRATEGISKT MÅL 1.2.

Digital arkivering är den primära arkiveringsmetoden inom den offentliga förvaltningen.

STRATEGISKT MÅL 1.4.

Arkivlagen reformeras så att den motsvarar behoven i en digital offentlig förvaltning. Internationella handlingsmodeller utgör grunden för reformen.

Riksarkivets strategiska mål är att Riksarkivet är den centrala aktören i fråga om den offentliga informationens livscykelhantering och arkivering, vilket det har varit sedan början av 1980-talet. Digitaliseringen har ökat uppdragets betydelse då den elektroniska dokumentinformationens kontext och tillförlitlighet måste tryggas och dokumenteras under hela livscykeln. Informationshanteringslagen, som trädde i kraft i början av 2020, medförde att en ny aktör

Riksarkivets jurist Raimo Lepistö. Bild: Riksarkivet.

Tiedonhallintautakunta
Informationshanteringsnämnden

Informationshanteringsnämndens emblem.

Bild: Finansministeriet.

inom denna sektor tillkom, den av finansministeriet tillsatta informationshanteringsnämnden. Till nämndens verksamhetsområde hör att utvärdera de beskrivningar, den digitalisering och informationsservice samt praxis inom ärendehantering som informationshanteringslagen förutsätter, medan finansministeriet ansvarar för den offentliga förvaltningens informationsresursers kompatibilitet och den allmänna styrningen.

En fungerande styrning av informationsförvaltningen förutsätter samarbete mellan finansministeriet, informationshanteringsnämnden och Riksarkivet och att dessa anpassar sina målsättningar till varandra. Utarbetandet av rekommendationer måste täcka en vid sektor, eftersom verksamheten i annat fall kan leda till att delarna överbetonas. Det är inte möjligt att någon speciell del av informationshanteringen utvecklas och styrs lösryckt från helheten.

Arkivering är en del av informationshantering. Arkiveringen tillhör informationshanteringslagens tillämpningsområden eftersom den ställer vissa krav på regleringen av datasäkerheten och datasystemens funktioner. I övrigt ingår de krav som ställs på arkiveringen i arkivlagen men också i speciallagar. Arkivlagen behöver förnyas så att den kan uppdateras till den nivå som den digitala verksamhetsomgivningen förutsätter.

Undervisnings- och kulturministeriet har tillsatt en arbetsgrupp för att genomföra en förundersökning om förnyandet av arkivlagen, den överlämnar sin rapport i slutet av maj 2020. Rapporten kartlägger det nuvarande läget och beskriver arkivlagstiftningens förhållande till andra lagar och lyfter fram de centrala utmaningarna.

Då arkivlagen förnyas är det av central betydelse att definiera styrningsförhållandena och bestämmanderätten och att i enlighet med internationella förebilder också i fortsättningen ge Riksarkivet ett täckande inflytande på arkivbildningen, inom vilken bevarande- och gallringsprocessen är av central betydelse. Begreppen kräver förenhetligande

Frivillig digitalisering i Riksarkivet. Bild: Riksarkivet.

eftersom dataskyddslagstiftningen och informationshanteringslagen i stor utsträckning har förändrat terminologin beträffande informationshanteringen i Finland. Man måste också beakta motsvarigheterna i den internationella terminologin och behovet att förnya lagen om offentlighet i myndigheters verksamhet, vilken hänför sig till justitieministeriets ansvarsområde.

Riksarkivet digitaliserar kraftfullt sin digitala verksamhet. Det har tillsammans med

olika samarbetspartners flera projekt, som befrämjar den digitala arkiveringen och informationsservicen. Den förnyade lagstiftningen borde också erbjuda tillräckliga möjligheter att ta i bruk nya analysverktyg, datautvinning och artificiell intelligens. Man måste skapa klara spelregler, som kombinerar den fria forskning som garanteras av grundlagen, nya digitala verksamhetsformer, användarbegränsningarna rörande data och forskningens etiska principer.

Inte nya arkivutrymmen längre – massdigitaliseringen och den retroaktiva digitaliseringen förbättrar materialens tillgänglighet

TIINA HÖLTTÄ

Planerare, Riksarkivet

VILLE KAJANNE

Överinspektör, projektchef, Riksarkivet

Sakkunniga från det japanska parlamentet bekantar sig med Riksarkivets massdigitaliseringsprojekt. Överinspektör Ville Kajanne förevisar, i bakgrunden planerare Tiina Hölttä. Bild: Jussi Nuorteva.

STRATEGISKT MÅL 1.2.

Digital arkivering är den primära arkiveringsmetoden inom den offentliga förvaltningen

STRATEGISKT MÅL 4.3.

Riksarkivets mål är att det inte längre ska byggas nytt arkivutrymme för analoga material i Finland. Målet uppnås genom att satsa på mottagning av material i digital form, massdigitalisering av material som fortfarande finns hos myndigheter och retroaktiv digitalisering av redan mottagna material.

Den statliga förvaltningen i Finland har fortfarande 135 hyllkilometer analoga handlingar som ska förvaras varaktigt. Avsikten är att de överförs till Riksarkivet i digital form. Det är Riksarkivets tjänst för massdigitalisering som ansvarar för överföringen. Arbetet tar tid, men det är det effektivaste sättet att förhindra att det uppstår behov av nya byggnader och bestående hyreskostnader. Centraliserad massdigitalisering är också effektivare än digitalisering som utförs av de enskilda myndigheterna. Den erbjuder ett enhetligt tillvägagångssätt, i vilket ingår noggrann kvalitetskon-

troll, fastställande av materialens kulturhistoriska värden samt till slut förstöring av det digitaliserade materialet. De viktigaste materialen och ett representativt urval typmaterial från varje tidsepok förvaras också i analog form.

Det strategiska målet är att massdigitaliseringen decentraliseras till Riksarkivets olika verksamhetsställen. Detta innebär att man uppnår inbesparingar i fråga om materialtransporter, man skapar arbetstillfällen och förutsättningar för företagsverksamhet och befrämjar digitalt kunskande. Decentralisering erbjuder möjligheter till samarbete med den starkt autonoma kommunsektorn. Riksarkivet har redan i någon mån erfarenheter av gemensamma lösningar beträffande förvaring och informationsservice med kommunerna. Innan digitaliseringssamarbetet konkretiseras måste de gemensamma metadata- och användargränssnitten kunna tas i bruk av nya organisationer.

Massdigitaliseringen förenhetligar också myndigheternas elektroniska informationsförvaltning eftersom de traditionella barriärerna blir lägre – och förhoppnings-

vis så småningom försvinner – till följd av de gemensamma gränssnitten och användargränssnitten. Elektronisk informationshantering förbättrar på ett märkbart sätt den tjänst för elektronisk arkivering som är en del av massdigitaliseringen. Dess kärna utgörs av Riksarkivets lagstadgade rätt att bestämma över vilket myndighetsmaterial som ska förvaras varaktigt och i vilken form det förvaras. Som helhet befrämjar denna process också Riksarkivets färdigheter att ta emot och förvara privat material.

Riksarkivets lösningar i fråga om användargränssnitt och innehållsproduktion ökar materialets tillgänglighet och användbarhet. Datamaterialet blir synligare och kan lättare och mera mångsidigt användas. Det befrämjar medborgarnas och forskarnas rätt att använda offentlig information och ökar den jämlika tillgången till materialet oberoende av tid och plats.

Det är viktigt att man tillämpar de processer som används inom massdigitaliseringen också på det material som förvaras i Riksarkivet och som retroaktivt ska digitaliseras. Målet är att material från olika perio-

*Material överförs till Riksarkivets centralarkiv i S:t Michel. Akti 1/2018.
Bild: Mikko Kankainen.*

der i Finlands historia till slut i digital form ska kunna användas av alla. Det minskar på behovet att överlämna material i digital form till kunderna, det förhindrar att materialet slits och medför att det kan bevaras åt kommande släktled.

Släktforskningen lever på webben

TEPPO YLITALO

Ordförande för Genealogiska Samfundet i Finland

STRATEGISKT MÅL 2.3.

Retroaktiv digitalisering tillgodoser behoven hos forskare och forskningsprojekt. Riksarkivet främjar digitalisering på beställning och frivillig digitalisering och erbjuder digitalisering som en avgiftsbelagd tjänst särskilt för organisationer inom den offentliga förvaltningen. Crowdsourcing och frivilligverksamhet utnyttjas med beaktande av materialsäkerheten och säkerställande av tillräcklig kompetens hos dem som deltar.

Släktforskning är populärare än någonsin i Finland. Och mindre mödosamt. Medan man för någon tid sedan ännu var tvungen att veva mikrofilmer, skrev ut familjetabeller och ritade släkträd, är nu många källor, forskningsmetoder och även resultaten av forskningsmödorna digitala. Man kan verkligen bedriva släktforskning till och med i den egna soffan.

Riksarkivet är en av de bästa vännerna för den som vill utföra släktforskning elektro-

Ordföranden för Genealogiska Samfundet i Finland Teppo Ylitalo. Bild: Genealogiska Samfundet i Finland.

Vapen antaget av Genealogiska Samfundet i Finland. Bild: Genealogiska Samfundet i Finland.

niskt. Jag vill i detta sammanhang varmt tacka generaldirektör Jussi Nuorteva och hela personalen i Riksarkivet för utomordentligt gott samarbete. Det omfattar allt från gemensam planering till olika slag av evenemang och crowdsourcing.

Då vi blickar framåt framstår digitaliseringen betydelse som ännu större. Detta är både en utmaning och en möjlighet. Främst står givetvis betydelsen av att handlingar också i fortsättningen digitaliseras. Att tillräckliga resurser avdelas för arbetet och att det efterhand utsträcks att gälla också lokala samlingar och privata arkiv kommer att förstärka släktforskningens omfattande och mångröstade källunderlag. Även den genealogiska forskningens innehåll genomgår omfattande förändringar: vid sidan av antavlor och familjetabeller är det allt oftare fråga om mera heltäckande lokal-, hembygds- och nätverksforskning.

Allteftersom materialet på webben växer blir det allt viktigare att kunna kombinera information, att skapa länkar och att sammanföra data. För mitt inre öga ser jag en effektiv och täckande söktjänst, genom vilken man kan finna så mycket information som möjligt genast och genom vilken sökningarna omfattar också textmaterialet, i vilken materialen står i semantisk förbindelse med varandra, där URL -adresserna är beständiga och där källhänvisningarna kan skapas automatiskt. Till allt detta erbjuder Riksarkivets förnyelse av datasystemen en god utgångspunkt.

Släktforskarna är lämpliga samarbetspartners för Riksarkivet också i fortsättningen. Forskare som känner till lokala förhållanden och kan använda olika slag av dokumentserier kan till exempel skapa register till handlingarna, ta fram sökord ur texten eller korrigerar fel som uppstått till följd av maskinell läsning. Också lokalisering och identifiering av fotografier erbjuder goda möjligheter till crowdsourcing. Släktforskarna utgör en utmärkt resurs då det gäller utprovanDET av nya tillämpningar och användargränssnitt och även då det gäller nya idéer.

En sammankomst för släktforskare i Tammerfors samlade en stor publik i mars 2018. Bild: Genealogiska Samfundet i Finland.

Ett framtidsmål är att resultaten av släktforskarens arbete enkelt och lätt kan sparas och delas elektroniskt. Jag har ofta sagt att genealogisk forskning inte enbart innebär att ha historia som ett oförargligt tidsfördriv, utan att den har en viktig samhällelig uppgift. Släktforskning innebär alltid att forskaren intresserar sig för och konstruerar sin egen identitet. Den medför att man utvidgar sin tankevärld genom att bekanta sig med människors livsöden och -avgöranden. Det innebär att förståelsen för social kohesion och olika samhällsförhållanden växer.

Släktforskningen utgör ett samhälleligt kitt. Den visar att vi står i kontakt med

varandra genom otaliga band trots att vi är olika och kommer från olika förhållanden. Släktforskningen berättar att vi är vi. Tillsammans. Därför är den viktig också i framtiden.

Fastän tiderna och tillvägagångssätten förändras är det ändå samma saker som står i centrum för släktforskningen. Alla har rätt till en familj, släkt och rötter. Alla har rätt att tillhöra en gemenskap, att vara en del av ett samfund och ett samhälle som kan tidsbestämmas. Genom sin nya strategi fortsätter, utvecklar och förnyar Riksarkivet på ett utmärkt sätt sitt serviceuppdrag på detta område.

Maskinläsning av handskriven text öppnar en kunskaps- skatt i det finländska samhället

KATI KATAJISTO

Filosofie doktor

ANU LAHTINEN

Professor i Finlands och Nordens historia vid
Helsingfors universitet

STRATEGISKT MÅL 3.2.

Riksarkivet följer informationshanteringens utveckling inom forskningen och främjar kännedomen om och användbarheten av sina material inom olika vetenskapsområden.

Användningen av digitala material inom historieforskningen har ökat snabbt. Forskningen fokuserar också företrädesvis på material som är digitala och därför lätt tillgängliga. Forskningssynvinkeln kan emellertid förvrängas, om man lämnar pappersmaterialen obeaktade. De är en del av forskarnas yrkeskompetens. Trots det digitaliserar forskarna själva material och använder sig i allt högre grad av digitala verktyg.

Digitaliseringen effektiviserar forskarnas arbete, när material kan studeras oavsett tid och plats. Det är bra att Riksarkivet deltar i utvecklingen av digitala verktyg, så som man gjort t.ex. vid omvandlingen av handskriven text till maskintext inom projektet READ/Transkribus. På så sätt kan man för-

Professor Anu Lahtinen. Bild: Hanna Tarkiainen.

Filosofie doktor Kati Katajisto intervjuas av forskningsdirektör Päivi Happonen i november 2019. Bild: Jussi Nuorteva.

vissa sig om att verktygen är lämpliga och användbara för de tjänster som Riksarkivet erbjuder.

Maskinläsning möjliggör en genomgång av allt större textmassor, varvid man kan hitta ett särskilt tema, ett nyckelord eller en person i material som är både geografiskt och tidsmässigt omfångsrika. Därtill blir läsningen av svårlästa handstilar lättare och snabbare, när datorn lärts tyda handstilen i fråga. Forskaren kan på så sätt gå igenom ett mer omfattande material än tidigare och snabbare få en helhetsbild av det som närläsningen kan ägnas åt. Det blir också lättare att samla in kvantitativt material trots att resultaten vid maskinläsning inte

ännu är heltäckande. Artificiell intelligens och semantiska system förändrar emellertid säkert rutinerna under kommande år, och möjliggör datautvinning ur stora materialmängder.

Vi anser det vara viktigt att material som digitaliserats och maskinlästs under forskningsprocessen kan överlämnas till Riksarkivet så att också andra får tillgång till materialet via Riksarkivets tjänster. Riksarkivet sörjer också för långtidsbevarandet och arkiveringen av dessa material. På så sätt kan man uppfylla en viktig del av den datahanteringsplan som finansiärerna kräver.

Projektsamarbetet mellan Riksarkivet och forskare och Riksarkivets stöd i forskarnas vardagliga arbete är viktiga. Vi önskar att Riksarkivet ger anvisningar för digitalisering av material, eftersom det redan i planeringen av ett forskningsprojekt skulle vara bra att konsultera standarder för digitalisering och anvisningar för hur metadata ska anges.

Vi önskar också att Riksarkivet ger rekommendationer och praktiska exempel på hur material ska länkas till digitala publikationer. Detta kan kräva många slags försök och crowdsourcing, eftersom de flesta utgivare har egna anvisningar och modeller för hur man

ska hänvisa till material. Idealläget vore att man kunde använda beständiga identifierare, PID eller URN, vid länkandet av en digital handling till en digital publikation. Internationella modeller kommer säkert i framtiden att erbjuda goda alternativa lösningar.

*Presentationsbild för
READ -projektet.
Tekning: Kare Salonvaara.*

*Presentation av READ
-projektet under bok-
mässan i Åbo i oktober
2019. Bild: Jussi Nuorteva.*

Artificiell intelligens och den semantiska webben erbjuder oerhörda möjligheter att behärska stora material

EERO HYVÖNEN

Professor i mediateknologi vid Aalto-universitetet, direktör för HELDIG (Helsinki Centre for Digital Humanities) vid Helsingfors universitet

STRATEGISKT MÅL 3.1.

Riksarkivet bedriver aktivt internationellt och nationellt samarbete med universiteten och andra aktörer vid utvecklingen av en digital forskningsprocess.

Universiteten och Riksarkivet har bedrivit ett gott samarbete, men det kunde utvecklas och göras ännu mera systematiskt. En möjlighet är att vid fördjupningen av samarbetet utnyttja HELDIG:s (Helsinki Center for Digital Humanities) hackathones – det vill säga användargrupper som tillsatts för att gemensamt och på ett kreativt sätt ge svar på vissa frågor. En lovande väg till samarbete utgörs av de stora internationella projekten och EU -programmen, som till exempel det pågående projektet Time Machine, i vars förberedelsearbete Riksarkivet redan aktivt deltar. Till detta slag av större helheter borde man starkare knyta också nationella finansierare som till exempel Finlands Akademi.

Aalto-universitetet och Riksarkivet har tillsammans förverkligat användargränssnitten för länkade data och de semantiska por-

Professor Eero Hyvönen. Bild: Eero Aalto.

Tillämpningen Sotasampo för den semantiska webben som professor Eero Hyvöns arbetsgrupp har utvecklat har uppnått stor popularitet. Bild: Riksarkivet.

talerna Sotasampo och Sotasurmasampo 1914–1922, vilka utnyttjar krigshistoriskt material. Portalerna underlättar till exempel historieforskarnas arbete, eftersom de kan dra nytta av och analysera data utan programmeringskunskaper. Liknande forskningsstrukturer kommer att utvecklas också i fortsättningen.

Materialen och servicen överförs till webben, vars teknologi snabbt utvecklas i allt mera semantisk och intelligent riktning. Enligt ishockeyäset Wayne Gretzky ska man inte skrinna till det ställe pucken för närvarande befinner sig, utan dit den är på väg. Detta innebär satsning på forskning och eget utvecklingsarbete, eftersom man inte alltid kan besöka affären för att skaffa sig nästa generations system. Ett exempel på detta är EU -projektet READ, som kan tolka handskrivna text. Att planera, utveckla och dra

nytta av nya program inom forskningen på humanvetenskapernas område är någonting som öppnar intressanta samarbetsmöjligheter mellan universiteten och Riksarkivet.

Samarbete med andra minnesorganisationer och aktörer som producerar data, till exempel enskilda medborgargrupper, blir också allt viktigare eftersom innehållet inom kultursektorn starkt länkas till varandra oberoende av organisationerna. För att befrämja att materialen automatiskt anpassas till varandra behövs gemensamt utarbetade ordlistor och ontologier. Också i Finland borde man använda internationella publiceringsmetoder och arbetsredskap i fråga om webbmaterial och länkad data. Detta skulle göra det möjligt även för internationella samarbetspartners att delta i berikningen av materialen.

Från universitetens synpunkt är både de forskningsmässiga utmaningarna då det gäller att utveckla metoderna inom informationshanteringen och den praktiska informationshanteringen rörande forskningsdata intressanta. Universiteten utbildar yrkeskunniga för minnesorganisationernas behov, vilket innebär att det finns rikligt med

Riksarkivet deltar i planeringen av det av EU finansierade projektet Time Machine. Bild: Riksarkivet.

samarbetsmöjligheter av olika slag. För att kunna spara kostnader och resurser behövs lösningar och tjänster på nationell nivå.

De forskningsinfrastrukturer som visat sig vara nödvändiga och nyttiga borde inkluderas på Finlands Akademis vägkarta för forskningsinfrastrukturer, vilket skulle förbättra möjligheterna till långsiktig finansiering av kostnaderna för utveckling och upprätthållande. Det skulle också vara viktigt att på EU-nivå knyta infrastrukturen till infrastrukturprogrammen ERIC, till exempel det humanistiska programmet

DARIAH (Digital Research Infrastructure for the Arts and Humanities). Inom Helsingfors universitetets center HELDIG och Aalto-universitetet strävar man aktivt till att göra detta. Förhoppningsvis är aktörer även utanför universiteten intresserade av detta, till exempel arkiv, bibliotek och museer, vilkas roll som ägare av data och sakkunniga på sina områden är av avgörande betydelse. De infrastrukturer som stabiliseras genom infrastrukturprogrammen blir så småningom en del av organisationernas normala tjänster och verksamhet samt budgetfinansiering.

”Hjulet måste inte uppfinnas på nytt!” – det internationella samarbetet understöder förnyelse

VESA-MATTI OVASKA

Överinspektör vid Riksarkivet, koordinatör för de internationella ärendena

STRATEGISKT MÅL 3.1.

Riksarkivet bedriver aktivt internationellt och nationellt samarbete med universitetet och andra aktörer vid utvecklingen av en digital forskningsprocess.

Estland uppfattas internationellt som en stat som har byggt upp ett modernt digitalt servicesamhälle och som har lyckats ta i bruk ett fungerande elektroniskt system för röstningen i de statliga valen. Även Estlands offentliga dokumentförvaltning, arkivering och informationsservice har i stor utsträckning överförts till nätet. Då man vid en internationell arkivkongress bad biträdande chefen för Riksarkivet i Estland Toivo Jullinen beskriva ”det estniska undret” svarade han: ”Vi behöver inte själva uppfinna våra system, vi följer med vad som sker i världen och skapar en fungerande helhet utgående från de bästa delarna.”

Riksarkivets nya strategi fäster stor uppmärksamhet vid det internationella samarbetet. De nordiska länderna och medlemsländerna i EU är vid sidan av Estland de viktigaste jämförelseländerna för vår del. Under den senaste tiden har tendensen för-

stärkts att man från det regionala samarbetet övergår till mera omfattande europeiska nätverk. Samtidigt har Estland börjat delta i det nordiska samarbetet. Det engelska språket förstärker sin ställning som det gemensamma språket vid sidan av de nordiska språken.

Möjligheterna att från Europeiska unionen erhålla finansiering för gemensamma utvecklingsprojekt och gemensamma verksamhetsstrukturer har ökat delaktigheten och delandet av kunskap. Den av Europeiska uni-

*Arkivchefernas
EBNA -möte
i maj 2019
under Finlands
period som
ordförandeland
för EU. Bild:
ICARUS.*

organisationerna och institutionerna från alla länder. Finland och de övriga Nordiska länderna strävar till att inom ICA utveckla det digitala kunnandet, arkivens öppenhet, den fria tillgången på information och arkivens uppgifter i försvaret av ursprungsbefolkningens rättigheter. Dessa tyngdpunktsområden berör starkt Samearkivets verksamhet; arkivet hör till Riksarkivet och är beläget i Enare kommun. Riksarkivet i Finland är känt även för att det i enlighet med den vid Unescos generalförsamling år 2015 avgivna rekommendationen (Recommendation concerning the preservation of, and access to, documentary heritage including in digital form) fungerar som en internationell nödhamn för dokumentärt material som hotas av förstörelse.

Under den strategiperiod som nu inleds integreras det internationella samarbetet allt tätare till den fortgående utvecklingen av Riksarkivets funktioner. Som koordinator för de internationella ärendena är jag stolt över att kunna överföra finländskt kunnande till våra kolleger från andra länder och att samtidigt lära mig saker, som är av betydelse även för vårt eget arbete.

onen grundade expertgruppen, European Archives Group, och direktörerna för unionens riksarkiv möts två gånger om året vid gemensamma fora, som anger riktningen för samarbetet. En del av samarbetet sker inom ramarna för andra fora, till exempel DLM -forumet, som starkt har gått in för att befrämja gemensamma europeiska lösningar beträffande elektronisk långtidsförvaring och arkivering.

Riksarkivet kommer åren 2020–2021 att delta i de arbetspaket inom det av Europeiska kommissionen finansierade E-ARK3

*Överinspektör Vesa-Matti Ovaska.
Bild: Jussi Nuorteva.*

projektet som utvecklar den digitala arkiverings referensarkitektur, databasernas arkiveringslösningar och den utbildning som krävs i anslutning till detta. Från dessa arbetspaket får vi material för att utveckla både den offentliga förvaltningens och de digitala privatarkivens elektroniska arkivering. Det är viktigt att delta i de europeiska nätverken för ett litet land som Finland, som har mycket begränsade resurser att utveckla sitt specialkunnande. Då vi erbjuder en arbetsinsats i de gemensamma arbetspaketen, får vi i gengäld erfarenheter och goda praxis från hela nätverket.

Den Internationella arkivorganisationen (ICA) förenar de professionella arkivarierna,

Inför det nya – Riksarkivets framtoning följer sin tid

ANNE WILENIUS

Utvecklingschef vid Riksarkivet,
huvudförtroendeman för FOSU r.f.

STRATEGISKT MÅL 4.2.

Inom personalens kompetens och personalutbildning betonas förmåga att hantera en digital miljö, nätverkande och Riksarkivets förmåga att sköta sina uppgifter över hela landet.

STRATEGISKT MÅL 4.5.

Den externa och interna kommunikationen ger kunderna, intressenterna och den egna personalen en tillförlitlig, aktuell och positiv bild av Riksarkivets verksamhet.

Riksarkivets roll som samhällelig påverkare ändrades i högsta grad under den föregående strategiperioden. Som samhällsvetare gläder jag mig särskilt över att detta ämbetsverk i sin nya roll visat allt större öppenhet gentemot medborgarna och tagit synlig plats som leverantör av tillförlitlig information samt deltagare i den debatt som förs i samhället.

Det material som förvaras på Riksarkivet kan teckna en mångsidig bild av det finländ-

Utvecklingschef Anne Wilenius.

Bild: Riksarkivet.

ska samhället och dess aktörer. Vi kan inte i framtiden förlita oss på en enda sanning; det vore slutet för den nordiska demokratin. Historien hjälper oss att förstå oss själva och det samhälle vi lever i. Denna insikt bygger på källorna till det förgångna.

Vår utställnings- och publikationsverksamhet når en stor grupp medborgare, också andra än forskare, även med kvalitativa och mångsidiga publikationer samt annan innehållsproduktion av bestående värde. Särskilt publikationerna når utan tvivel sin publik även efter flera år. Såvitt jag kan se är övergången i allt högre grad till elektronisk utställnings- och publikationsverksamhet vår största utmaning, men den erbjuder samtidigt också möjligheter. Vi samarbetar inom olika projekt med universiteten, utrikesministeriet och bibliotek och arkiv, men även med många organisationer. Samarbetet öppnar, för oss alla, nya och intressanta synvinklar beträffande de spörsmål som tas upp. Det är trevligt att berätta om dem!

För vår externa kommunikation framstår vår roll i det finländska samhället som en

Riksarkivets posterutställning med anledning av att det förflutit hundra år sedan diplomatiska förbindelser upprättades mellan Finland och Japan visades 2019 i Tokyo och Suzuka. Till vänster ambassadör Pekka Orpana. Bild: Utrikesministeriet.

hörnsten, men även som en utmaning. Vårt material berättar om en historia som är flera sekel lång och utgör en grundpelare för vår identitet samt förståelsen av vårt samhälle. Det hjälper oss att förstå förändringarna, men står också för en kontinuitet som binder samman generationer. Detta skapar trygghet och hjälper oss att definiera vår plats i en ständigt föränderlig, komplex verklighet.

Som huvudförtroendeman anser jag det viktigt att vår strategi och de linjedragningar som ledningen gör är tydliga och når all personal, på ett jämbördigt sätt. Målmedvetenhet och vilja att arbeta för gemensamma

Förvaltningsdirektör Immo Aakkula och personalchef Anita Patoluoto tävlade ivrigt med en hula-hularing under Riksarkivets julfest 2019. Bild: Jussi Nuorteva.

mål är förutsättningar för uppnående av framgång och trivsel i arbetet. Vi måste alla kontinuerligt lära oss nya sätt att fungera. Verksamhetsförmågan hos en organisation är precis så god som dess svagaste länk och därför borde hela personalen inkluderas vid utvecklingen av nya arbetssätt och hantering av arbetsredskap. Att lära sig nya ting tar tid – och bör också ges tid. Nyttan av ett omfattande baskunnande är obestridlig, på lång sikt. Det säkerställer kvalitet i arbetet och ger arbetsglädje!

RIKSARKIVETS STRATEGI 2025

Vision

Riksarkivet är en ledande expert- och serviceorganisation inom livscykelhantering av offentlig information och en övergripande infrastruktur för vetenskaplig forskning. Riksarkivet främjar mottagningen av myndighetsmaterial och privata material i elektronisk form samt kundorienterad digitalisering och mångsidig användning av det dokumentära kulturarvet, informationshantering som grundar sig på artificiell intelligens och nya vetenskapliga metoder, fri tillgång till information och hållbar utveckling.

Riksarkivets värderingar

Riksarkivets värderingar bygger på internationellt antagna allmänmänskliga värderingar samt på arkivbranschens och forskarsamfundets yrkesetiska principer. Riksarkivets verksamhet styrs av följande centrala värderingar:

- Öppenhet och förtroende
- Öpartiskhet
- Oavhängighet

Servicelöfte

År 2025 erbjuder Riksarkivet sina kunder mångsidiga och datasäkra elektroniska tjänster, där man utnyttjar de möjligheter som artificiell intelligens och semantiska system erbjuder.

Riksarkivet är en internationellt framstående och aktiv aktör som utvecklar och utnyttjar nya sätt att använda och arkivera offentlig information på ett hållbart och kostnadseffektivt sätt. Det tryggar bevarandet av det nationellt värdefulla analoga och elektroniska dokumentära kulturarvet för kommande generationer. Det stärker sin personals kompetens och yrkes stolthet och främjar samarbete med intressenter samt etiska arbetsrutiner som stöder hållbar utveckling.

Föränderlig omvärld

Finland strävar efter att vara en föregångare inom digitalisering och datateknisk utveckling inom både den offentliga förvaltningen och den privata sektorn. Målet är att den offentliga förvaltningen i Finland ska bli världens bästa.

Kundorienteringen i verksamheten effektiviseras genom att främja gemensamma tjänster inom den offentliga förvaltningen och kundernas delaktighet i utveckling av dessa. Avsikten är att de offentliga tjänsterna ska vara tillgängliga digitalt för medborgare och företag senast 2023. En gemensam utvecklings- och servicestrategi utarbetas för den offentliga förvaltningen.

Ett centralt krav när verksamheten och tjänsterna inom den offentliga förvaltningen förnyas på kundernas villkor är att informationen rör sig så direkt som möjligt mellan olika datasystem inom den offentliga förvaltningen. Detta förutsätter att samma information samlas in endast en gång, varefter den är gemensamt tillgänglig för alla myndigheter. Organisationerna inom den offentliga förvaltningen öppnar de offentliga gränssnitten i sina datasystem, vilket innebär att de administrativa gränserna överskrids och minskar överlappande lagring av samma information. Det förbättrar effektiviteten i de offentliga tjänsterna och sänker kostnaderna. Kunderna får den tjänst de behöver snabbt och tillförlitligt. Fysisk kundservice kommer att tillhandahållas på gemensamma serviceställen för den offentliga förvaltningen.

Lagstiftningen och utvecklingen av förvaltningen strävar efter digitalisering, förnyelseförmåga och hållbar utveckling. Våren 2018 publicerade Europeiska kommissionen ett meddelande om ett gemensamt dataområde i EU, vilket skapar förutsättningar för ny affärsverksamhet och innovationer, stärker demokratin och det civila samhället, effektiviserar förvaltningen och bidrar till att informationsresurserna inom utbildning och forskning blir mångsidigare. EU:s konkurrenskraft förbättras på samma sätt som Finlands genom att man gör offentlig och privat data fritt tillgänglig.

EU främjar gemensamma europeiska lösningar för informationshantering och säkerställer den digitalt framtagna informationens bevarande och tillförlitlighet. Målet är att offentliga och privata tjänster ska vara användarvänliga och lättillgängliga på webben via en enda kanal. Den digitala information som den offentliga förvaltningen tar fram är centraliserad och enligt enhetliga principer tillgänglig för samhälleligt beslutsfattande, vetenskaplig forskning och medborgarnas informationsbehov. De gemensamma europeiska principer för informationshante-

ring och arkivering som EU har utsatt som mål för sina medlemsländer genomförs även i Finland.

I den internationella och nationella miljön har kraven på hållbar utveckling en allt viktigare roll. Den internationella ekonomiska utvecklingen, Finlands konkurrenskraft och stabilitet i de offentliga finanserna skapar förutsättningar för att uppnå de fastställda målen. Statens höga skuldsättning försämrar dock möjligheterna att investera i omfattande reformer. Reformen förutsätter därför att arbetsrutinerna inom den offentliga förvaltningen utvecklas så att de blir mer produktiva, genom att förbättra den gemensamma strategiska planeringen och de gemensamma tjänsterna. Genom att offentlig och privat data görs tillgänglig på ett så omfattande och långsiktigt sätt som möjligt skapas avsevärda ekonomiska och samhällsmässiga fördelar. Interoperabilitet uppnås även i fråga om arkiverad information och i datasystemen hos arkiv som betjänar medborgare och myndigheter.

Livscykelhanteringen av information genomförs centraliserat och reglerat. Riksarkiven ansvarar enligt internationell praxis för cen-

traliserad livscykelhantering av information samt för arkivering av samhällsmässigt och vetenskapligt viktig information och för dess tillgänglighet för olika ändamål. Riksarkivet utvecklar och genomför informationshanteringen tillsammans med Finansministeriet och informationshänteringsnämnden, som tillsatts av ministeriet. Ett framgångsrikt genomförande ökar avsevärt tillförlitligheten hos den offentliga information som är tillgänglig för forskare och beslutsfattare och stärker den arkiverade informationens samhälleliga verkningsfullhet.

Moderna digitala metoder förändrar forsknings- och serviceprocesserna och ställer krav på att materialen bevaras i ett så användbart skick som möjligt. För att stora datamängder ska kunna utnyttjas effektivt krävs det kunskaper om och tillämpning av artificiell intelligens, semantiska metoder och annan

modern informationshantering både inom forskning och vid produktion av tjänster. Framstegen inom maskinläsning av material revolutionerar sättet att söka information i stora datamängder. Förmåga att lösgöra information från sin plattform och olika nya möjligheter att kombinera och analysera information förändrar särskilt den traditionella humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen, men även andra vetenskapsområden. Digitala material och elektronisk publicering utgör en grundläggande modell för produktion och användning av vetenskaplig information.

Tillgängliggörande av arkiverad information i elektronisk form för forskning och allmänheten påverkar grunderna i samhällets funktioner: förtroende, inkludering, demokrati, jämlikhet, livslångt lärande samt produktion av tjänster som stöder välfärd.

RIKSARKIVET ÄR NYSKAPANDE OCH INKLUDERANDE

1. Den mest centrala aktören inom livscykelhantering och arkivering av offentlig information

● STRATEGISKT MÅL 1.1.

Ansaret för styrningen av livscykelhanteringen av dokumentinformation är tydlig.

Riksarkivets styrning av informationshantering och arkivering omfattar dokumentinformationens hela livscykel. Fastställande av vilken information som ska arkiveras (förvaras varaktigt) görs i början av informationens livscykel, varvid dess beviskraft, tillförlitlighet och bevarande säkerställs genom att dokumentera informationens behandlingsfaser och ta fram tillräckliga metadata som verifierar användbarheten och tillgängligheten. Styrningen och bemyndigandet att meddela föreskrifter samordnas som en del av den styrning av informationshanteringen som hör till Finansministeriets förvaltningsområde.

Riksarkivet deltar i beredningen av informationshanteringsnämndens rekommendationer. Vid utveckling av livscykelhanteringen av dokumentinformation bedrivs även samarbete med universiteten.

STRATEGISKT MÅL 1.2.

Digital arkivering är den primära arkiveringsmetoden inom den offentliga förvaltningen.

Riksarkivet främjar digital arkivering inom den offentliga förvaltningen genom att bestämma vilken dokumentinformation som ska arkiveras och massdigitalisera de material som ska arkiveras. Beslutsberedningen i fråga om material som ska arkiveras baserar sig på bevarande- och gallringspolicyn och -strategin samt på kriterierna för fastställande av kulturhistoriskt värde.

Riksarkivets beslut och policyn för anskaffning av privata material säkerställer en täckande, objektiv och tillräcklig bild av samhället och samhällsaktörerna för forskningen. Vid fastställande av vilket material som ska arkiveras beaktas kraven i dataskyddslagstiftningen och de internationella och nationella

riktlinjer som främjar god informationshantering.

Riksarkivet tar i främsta hand emot den dokumentinformation som ska arkiveras i digital form. Digitalisering av de material som mottas i analog form och som hamnar utanför färdplanen för massdigitalisering främjas genom inrättande av ett center som på nationell nivå utvecklar och genomför digitalisering och hantering av specialmaterial. Systematiskt mottagande av digitalt material inleds när tjänsten för digital arkivering blir klar. De tjänster som Riksarkivet tillhandahåller gör det möjligt för myndigheter att göra direkta sökningar i den egna datan.

En systematisk och tillräcklig finansiering av massdigitaliseringen säkerställs i samarbete med Finansministeriet samt Undervisnings- och kulturministeriet. Massdigitaliseringens uppgift är också att garantera att det inte uppstår ett behov av att bygga mer arkivutrymme inom den offentliga förvaltningen.

STRATEGISKT MÅL 1.3.

Genom mottagning av forskningsmäsigt och kulturhistoriskt viktiga pri-

vatarkiv, tydlig arbetsfördelning mellan arkiven och gemensamma arbetsrutiner säkerställs att en mångsidig och tillförlitlig helhetsbild skapas av det finländska samhället och samhällsaktörerna under olika tidsperioder. Genom mottagning av elektroniska privatarkiv och digitalisering av analoga material ökar materialens användbarhet samtidigt som den samhälleliga verkningsfullheten stöds.

Privatarkiven utgör vid sidan av myndighetsarkiven en viktig kanal för dokumentationen av samhället. Privatarkiv tas emot av statsunderstödda arkiv, kommunala arkiv, universitetsarkiv och ett flertal andra arkiv. De statsbidragsbeslut som Riksarkivet ansvarar för och den möjlighet till nationell samordning av anskaffningspolicyn som privatarkivens delegation erbjuder stöder alla branschaktörers arbete och gör det mer effektivt och ändamålsenligt.

En allt större andel av materialen tas emot i elektronisk form. Digital mottagning av material är nödvändig för att det ska gå att skapa en äkta och beviskraftig helhetsbild av det nuvarande och framtida samhället. Digi-

talt material har skapats med hjälp av olika program och att tillgängliggöra dessa på ett enhetligt och enkelt sätt kräver satsning på ny kompetens och nya arbetsrutiner. Digitalisering av mottagna och arkiverade analoga material ökar privatarkivens användbarhet och förhindrar att dessa marginaliseras i en miljö där elektronisk informationshantering och publicering prioriteras.

STRATEGISKT MÅL 1.4.

Arkivlagen reformeras så att den motsvarar behoven i en digital offentlig förvaltning. Internationella handlingsmodeller utgör grunden för reformen. Riksarkivets rätt att köpa eller kopiera nationellt betydelsefulla privatarkiv säkerställs genom att bevara befogenheterna till detta enligt den nuvarande arkivlagen.

I samband med reformen av arkivlagen förtydligas Riksarkivets ansvar för styrning och för att avge föreskrifter. Samtidigt fastställs rollen för Riksarkivets tjänst för digital arkivering som den offentliga förvaltningens gemensamma tjänst och utarbetas kriterier för bedrivande av en arkiverksamhet av allmänt intresse. Vid lagberedningen beak-

tas de principer och uppdragsbeskrivningar som utarbetats vid reformen av arkivlagarna i Sverige och Norge samt genomförandet i Finland av de gemensamma europeiska principer för informationshantering och arkivering som EU har satt som mål för sina medlemsländer.

Riksarkivets behov av mer resurser utreds och säkerställs. Riksarkivets rätt att överta, köpa eller kopiera privatarkiv som läggs ut till försäljning eller riskerar att förkomma bevaras även i den reformerade arkivlagen. Aktivt tillämpad stärker denna rätt Riksarkivets möjlighet att säkerställa att det nationellt viktiga dokumentära kulturarvet bevaras för kommande generationer.

2. Föregångare inom digitala arkivtjänster

STRATEGISKT MÅL 2.1.

Hela 95 procent av Riksarkivets kunder använder webbtjänster som den enda servicekanalen. Flerkanaliga, datasäkra och lättanvända tjänster utvecklas i samarbete med samarbetspartner och kunder.

Webbtjänsterna är Riksarkivets primära servicekanal och deras nyttjandegrad ökas ytterligare under strategiperioden. Riksarkivet utnyttjar fördomsfritt ansvarsfull artificiell intelligens för att möjliggöra mångsidig användning av material och vid automatiskt skapande av metadata om material. Vid utveckling följs aktivt hur forskningen förändras internationellt och hur tekniken utvecklas. Det nordiska och europeiska samarbetet intensifieras särskilt i fråga om igenkänning av handskriven text och annan innehållsigenkänning.

Under strategiperioden görs satsningar på tjänstedesign för att tjänsterna ska bli enkla, attraktiva och visuellt enhetliga. Tjänsternas användarvänlighet utvecklas tillsammans med kunder och intressenter.

Vid utveckling av digitala tjänster samarbetar Riksarkivet nära med andra minnesorganisationer för att säkerställa tjänsternas kompatibilitet. Under strategiperioden utreds AHAA-systemets lämplighet som Riksarkivets långsiktiga metadatasystem samt användning av lösningar baserade på semantisk webbtjänst inom den snabbt föränderliga informationshanteringen.

I samband med arbetet med att reformera arkivlagen definieras Riksarkivets roll som nationell producent av en metadatatjänst för arkivmaterial. Uppgiften förutsätter extra resurser.

Riksarkivet säkerställer kontinuitet i sina tjänster vid olika störningar och förbereder sig för ökande säkerhetshot.

STRATEGISKT MÅL 2.2.

Riksarkivets webbtjänster stöder möjligheter att söka i och analysera data och datamassor.

Sökning i och användning av innehållsidentifierade material och registeruppgifter utvecklas så att de blir databaserade. Vid tjänsteproduktion beaktas även hur möjligheterna att kombinera och använda arkiverade registeruppgifter kan utvecklas i samarbete med universitet och forskningsinstitut. Principerna för användningstillstånd förnyas så att de motsvarar behoven i forskningsprocessen. Registeruppgifterna görs mer kombinerbara och lättanvända inom forskning och samhälleligt beslutsfattande i samarbete med forskningsorganisationer

samt centrala ämbetsverk och andra aktörer inom branschen.

Vid innehållsigenkänning utnyttjas intressenters kunnande och de möjligheter som crowdsourcing erbjuder

STRATEGISKT MÅL 2.3.

Retroaktiv digitalisering tillgodoser behoven hos forskare och i forskningsprojekt. Riksarkivet främjar digitalisering på beställning och frivillig digitalisering och erbjuder digitalisering som en avgiftsbelagd tjänst särskilt för organisationer inom den offentliga förvaltningen. Crowdsourcing och frivilligverksamhet utnyttjas med beaktande av materialsäkerheten och säkerställande av tillräcklig kompetens hos dem som deltar.

I internationell jämförelse har Riksarkivet mycket digitaliserat material, vilket har gjort det möjligt att delta i nationella och internationella projekt som främjar modern användbarhet av material. Retroaktiv digitalisering av redan mottagna material fokuseras för att tillgodose behoven hos forskare och i forskningsprojekt. En modell skapas för att säkerställa långvarigt samarbete och en dialog vid prio-

ritering av material. Dessutom erbjuds aktivt tjänster som främjar avgiftsbelagd digitalisering och digitalisering av privatarkiv. Digitaliseringsverksamheten fördelas stegvis på Riksarkivets samtliga verksamhetsställen. Målet är att trygga digitalisering av regionalt viktiga material för olika användargrupperns behov.

Olika användargrupper visar allt större intresse för visuellt material. Retroaktiv digitalisering av och skapande av metadata för fotografimaterial samt att göra materialen fritt tillgängliga via webben främjas i samarbete med släktforskare och andra samarbetspartners. Riksarkivet strävar efter att påverka stiftelser för att de i sin finansieringspolitik ska beakta digitalisering av material och de många behoven av användning av digitalt material.

3. Övergripande infrastruktur för vetenskaplig forskning

STRATEGISKT MÅL 3.1.

Riksarkivet bedriver aktivt internationellt och nationellt samarbete med universitet och andra aktörer vid utveckling av en digital forskningsprocess.

Riksarkivet deltar aktivt i internationella och nationella forskningsprojekt där användning av digitalt material i forskningssyfte utvecklas. I samarbetsprojekten utnyttjas särskilt sådant kunnande hos samarbetsparterna som ökar en mångsidig användning av material och förbättrar Riksarkivets tjänster. Detta förutsätter deltagande i finansieringsansökningar och god kännedom om utarbetande av finansieringsansökningar och om projekthantering.

Som resultat av projekten skapas forskningsinfrastrukturer, vars effektiva utnyttjande förutsätter samarbete med universitet och forskningsinstitut. Den nationella infrastrukturpolitikens uppgift är att dra upp riktlinjer för ansvarsfördelningen i fråga om upprätthållande och utveckling av de infrastrukturer som forskningen behöver. Riksarkivet tar fram en handlingsmodell för mottagning av forskningsdatabaser och anslutande av dessa till Riksarkivets tjänsteproduktion.

● STRATEGISKT MÅL 3.2.

Riksarkivet följer informationshanteringens utveckling inom forskningen och

främjar kännedomen om och användbarheten av sina material inom olika vetenskapsområden.

Av Riksarkivets digitala material skapas genom innehållsigenkänning data för forskning inom olika vetenskapsområden. Klimatförändringarna och utmaningarna med hållbar utveckling ökar behovet av ett tvärvetenskapligt tillvägagångssätt och långa tidsserier av olika material. Riksarkivet samarbetar nära med universitet vid utveckling av forskningsinfrastrukturer och med att skapa forskningsförutsättningar som grundar sig på information och lämpliga arbetsrutiner för olika användningsändamål.

Intressentverksamhet och riktad kommunikation främjar kännedomen om och användningen av material.

4. Kompetent organisation som utvecklar sitt kunnande på lång sikt

● STRATEGISKT MÅL 4.1.

Riksarkivets ekonomi är stabil och förutsägbar och möjliggör långsiktig planering

av verksamheten, ekonomin och personalpolitiken så att dessa stöder uppnåendet av de strategiska målen. Den avgiftsbelagda serviceverksamhetens och den externa projektfinansieringens andel av budgeten för löner och omkostnader är minst 20 procent på årsnivå.

Uppföljningen av verksamheten och ekonomin är fortlöpande och systematisk och ger ledningen och ledningsgruppen aktuell information om såväl det operativa och ekonomiska läget som genomförandet av de fastställda målen. Personalens deltagande i ledningsgruppen utökas, vilket gör det lättare för hela personalen att skapa sig en enhetlig bild av Riksarkivets mål och resultaten av verksamheten.

Tjänsteområdet Administrativa tjänster tillhandahåller proaktivt tjänster för substansfunktionerna. En betydande del av Riksarkivets resurser erhålls genom projekt utanför budgetfinansieringen. Riksarkivet stärker sin projektkompetens ytterligare och riktar in resurser på anskaffning och hantering av extern finansiering. Användningen av lokaler effektiviseras genom externa partnersam-

arbeten och den utgår från principerna för hållbar utveckling, dock utan att äventyra det nationellt betydelsefulla dokumentära kulturarvet.

STRATEGISKT MÅL 4.2.

Inom personalens kompetens och personalutbildning betonas förmåga att hantera en digital miljö, nätverkande och Riksarkivets förmåga att sköta sina uppgifter över hela landet.

Digitaliseringen förändrar personalens arbetsuppgifter och kompetenskrav vid Riksarkivet. I början av strategiperioden görs en kompetenskartläggning utifrån de strategiska riktlinjerna. Nyrekryteringar och utbildning av den befintliga personalen grundar sig på denna kartläggning. Ledningen utbildas i förändringsledning och coachande ledarskap för att den ska kunna stödja personalen i förändringen och identifiera personalens individuella utvecklingsbehov samt utveckla Riksarkivets verksamhet i sin helhet enligt de strategiska riktlinjerna. I ledarskapet fästs särskild uppmärksamhet vid flexibel användning av resurser mellan tjänsteområdena.

Mentorverksamhet införs vid introduktion av nya medarbetare. Inom personalutbildningen ligger fokus på att öka de digitala färdigheterna och projektkompetensen samt på kommunikativa färdigheter. Riksarkivet främjar personalens sammanhållning och arbetshälsa.

Vid sidan av de digitala tjänsterna fortsätter den traditionella servicen i forskarsalarna under hela strategiperioden, men genom digitalisering, digitalisering av informations-tjänstprocesserna och vidareutveckling av de elektroniska tjänsterna flyttas fokus målmedvetet till de elektroniska tjänsterna. Samarbete med den offentliga sektorn och andra arkivaktörer främjas för resurstilldelning till program och säkerställande av kundservicen. Besparingarna fokuseras till de traditionella informationstjänsterna. Inom Administrativa tjänster betonas användning av gemensamma tjänster inom statsförvaltningen och samarbete med andra aktörer inom den offentliga förvaltningen. Inom Administrativa tjänster utvecklas projektkompetens som stöder målen för substanstjänsterna. Vid ändamålsenlig och kostnadseffektiv resurstilldelning utnyttjas nationella och internationella jämförande utvärderingar.

STRATEGISKT MÅL 4.3.

Riksarkivets mål är att det inte längre ska byggas nya förvaringsutrymmen för analog material i Finland. Målet uppnås genom att satsa på mottagning av material i digital form, massdigitalisering av material som fortfarande finns hos myndigheter och retroaktiv digitalisering av redan mottagna material. Måluppfyllelsen stöds av ett tydligt förfaringsätt, där beslut fattas om både vilka material som ska förstöras och vilka material som ska arkiveras varaktigt utifrån det kulturhistoriska och vetenskapliga värdet. Materialhantering och välfungerande logistik stöder ändamålsenliga arbetsrutiner.

Riksarkivets materialhanteringssystem utökas till att omfatta dess samtliga analog material. Senastfastigheters lokalhanteringssystem utnyttjas på riksomfattande nivå vid planering och schemaläggning av mottagningen och den logistiska planeringen av material som ska arkiveras. Riksarkivet utreder nyttjandegraden och lönsamheten av sina analog tjänster under strategiperioden. Användningen av lokaler främjas genom att inleda partnersamarbete med aktörer inom

den offentliga förvaltningen och producera gemensamma tjänster tillsammans med dessa.

Avtagande intäkter i form av tipsmedel påverkar Riksarkivets statsbidragsverksamhet. Tillsammans med de statsunderstödda arkiven utarbetar Riksarkivet utifrån det ekonomiska läget en utvecklingsplan om ändamålsenlig sammanslagning av de tjänster som dessa aktörer producerar samt gemensamma lokallösningar.

● STRATEGISKT MÅL 4.4. *Målen för hållbar utveckling beaktas i all verksamhet.*

Den globala uppvärmningen är ett allvarligt hot mot hela mänskligheten. Den förutsätter målmedvetna lösningar som stöder hållbar utveckling. Riksarkivet effektiviserar användningen av sina verksamhetslokaler på både riksomfattande och lokal nivå. På alla sina verksamhetsställen genomför Riksarkivet en strategi som statsrådet har berett

för att stärka samarbetet mellan offentliga tjänster.

Interna möten sköts på distans. Ett distansmötessystem utnyttjas så mycket som möjligt även i fråga om möten med externa intressenter.

● STRATEGISKT MÅL 4.5. *Den externa och interna kommunikationen ger kunderna, intressenterna och den egna personalen en tillförlitlig, aktuell och positiv bild av Riksarkivets verksamhet.*

Riksarkivets externa kommunikation är interaktiv och aktiv. Dess centrala uppgift är att öka kännedomen om Riksarkivet samt dess material och tjänster. Kommunikationen stöder ledningen av Riksarkivet och främjar uppnåendet av de strategiska målen.

Inom den interna kommunikationen uppmuntras verksamhetsställen att aktivt sprida information om sin verksamhet. Samtliga verksamhetsställen har en kommu-

nikationsansvarig, vars uppgift är att ge information om centrala evenemang och att främja intressentverksamheten inom hela Riksarkivet och lokalt.

Webben är den viktigaste kanalen för all Riksarkivets kommunikation. Användning av sociala medier utvecklas planerligt. Till forskningskulturen hör att föra en offentlig dialog, och den stöder bilden av Riksarkivet som en aktör som följer sina etiska värderingar och forskningsetiska principer.

Vid planering fästs uppmärksamhet vid kommunikationsetik i det allt mer polariserade samhället, där motsättningar ofta förvärras. Målet med all kommunikation är att främja en stark bild av Riksarkivet som en tillförlitlig aktör med gott anseende och en producent av kundorienterade tjänster. Huruvida detta lyckas utvärderas regelbundet genom att delta i jämförande utvärderingar och kundrespons inom den offentliga förvaltningen.

ISBN 978-952-7323-05-2

ISSN 2489-7167